

Kitle İletişim Araçlarında Rusça Fiillerin Leksikoloji, Morfoloji ve Sentaks Bağlamında Nicelik Analizi

DR. ÖĞR. ÜYESİ HADİ BAK*

Öz

Sözcük türlerinin en önemlilerinden biri olan fiiller, bütün dillerde olduğu gibi Rus dilbilgisinde de önemli bir yer tutmaktadır. Rus dilinin bir özelliği olan fiillerin bitmişlik ve bitmemişlik durumu pek çok yönden incelenmektedir. Fiillerin tamamlanmış veya tamamlanmamış olma durumu, eylemlerin tek seferli veya çok kez tekrarlandığına dair kullanımı fiillerin anlamlarının niceliksel olarak değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Rus dilinde cümle içerisinde yer alan tüm öğeler hem nicel olarak değerlendirilmekte hem de fiiller, anlam ve yapılarına göre sayılmakta ve hesaplanmaktadır. Rus dilinde fiillerin nicel olarak değerlendirilmesi, fiillerin tekil ve çoğul kullanımları, eylemin tek veya çok seferli gerçekleştirildiği ile ilgilidir. Fiillerin niceliksel olarak değerlendirilmesinin temel olarak üç şekilde gerçekleştiği söylenebilir: Tek seferli veya çok seferli gerçekleştirilen eylemin kendisi, eylemin gerçekleştirenin tekil veya çoğul şahıs olması ve eylem nesnelere kümesi veya niceliksel belirsizliği. Bu çalışmada, kitle iletişim araçlarında karşılaşılan eylemlerin tekilliği veya çokluğu, eylemin gerçekleştirenin tekilliği veya çokluğu, eylem nesnelere çokluğunu veya niceliksel kesinliğini/belirsizliğini ifade eden fiil biçimleri ele alınacaktır. Fiillerde kantitatif değerler çözümlenmesi yapılırken, «belirli – belirsiz miktar» ve «belirli-belirsiz çoğulluk» gibi kavramlar ayırt edilerek değerlendirilme yapılacaktır. Çalışmanın materyalini Rus kitle iletişim araçlarında (CMI) karşılaşılan fiiller oluşturmaktadır. Çözümleme ve çeviri yöntemi kullanılarak fiillerin kantitatif olarak değerlendirilmesi kelime bilgisi, dilbilgisi ve söz dizimi gibi dilin önemli üç aşamasında incelenecektir.

Anahtar sözcükler: kitle iletişim araçları, fiiller, kantitatif değer, tekillik, çoğulluk

QUANTITATIVE ANALYSIS OF RUSSIAN VERBS IN MASS MEDIA IN THE CONTEXT OF LEXICOLOGY, MORPHOLOGY AND SYNTAX

Abstract

Verbs, one of the most important types of words, have an important place in Russian grammar, as in all languages. The perfective and imperfective state of verbs, which is a feature of the Russian language, is examined in many ways. The use of verbs as complete or incomplete and whether actions are repeated once or many times allows the meanings of verbs to be evaluated quantitatively. In the Russian language, just as all elements in the sentence are evaluated quantitatively, verbs are counted and calculated according to their meaning and structure. Quantitative evaluation of verbs in the Russian language is related to the singular and plural usage of verbs and whether the action

* Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, hadi.bak@atauni.edu.tr, orcid 0000-0001-6455-1504
Gönderilme Tarihi: 4 Şubat 2024 Kabul Tarihi: 3 Nisan 2024

is performed once or multiple times. It can be said that the quantitative evaluation of verbs occurs basically in three ways: The action itself, which is performed singularly or multiple times, the singularity or multiplicity of the performer of the action, and the set or quantitative uncertainty of the action objects. In this study, verb forms expressing the singularity or multiplicity of actions encountered in mass media, the singularity or multiplicity of the performer of the action, the multiplicity or quantitative certainty/uncertainty of the objects of action will be discussed. While analyzing quantitative values in verbs, concepts such as "definite - indefinite quantity" and "definite - indefinite plurality" will be distinguished and evaluated. The material of the study consists of verbs encountered in Russian mass media (CMM). Quantitative evaluation of verbs using the analysis and translation method will be examined in three important stages of language such as vocabulary, grammar and syntax.

Keywords: mass media, verbs, quantitative value, singularity, plurality

GİRİŞ

Kitle iletişim araçları eski çağlardan beri sürekli değişip gelişerek bugünkü dünyamızda teknolojinin gelişmesiyle büyük bir ivme kazanmış ve sosyal ve günlük hayatımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. İletişim kurmada ve verilerin aktarılması hususunda önemli olan basın yayın araçlarında birçok olgu ele alınmaktadır. Araştırmacı Hasan Ali Erdoğan çalışmasında kitle iletişim araçlarının yayıldığı alanı şöyle belirtmektedir: “İletişim başlangıçta yüz yüze bir olgu iken; kültürün öğelerindeki gelişmeleri de kullanmaya başlamış, önce kâğıt kalemle başlayan iletişimin kullanım biçimindeki farklılık baskı teknolojisi, radyo ve televizyon derken uydu haberleşmesine kadar pek çok alana yayılmıştır” (2020, s. 98). Haberleşme ve iletişim açısından son derece önemli olan kitle iletişim araçları aynı zamanda pek çok bilim adamı için gerekli araştırmaları yapmaları için alan oluşturmakta ve veri elde edilmesine olanak sağlamaktadır. Rus dilbilimci Yelena Andreyevna Brızgunova, ana dilinde konuşan birinin, dil sistemini kontrol edilebilir olarak görmesinin yayın olduğu ve medya da dahil olmak üzere birçok konuşma sürecini anlamak için dilin özelliklerinin bilinmesinin gerekli olduğunu belirtmektedir (2008, s. 329). Araştırmacı Hosseyin Şeyhi Golamal, kitle iletişim araçlarında bazı fiillerin işlevlerini gösteren çalışmasında söylem dinamiklerine dikkat çekmiştir (2016, s. 1359).

Çoğu zaman cümlenin en temel ögesi olarak kabul edilen fiiller, Rus gramerinde işlevsellik açısından oldukça mühim bir yere sahiptir ve araştırmacıların yoğun ilgisini çekmektedir. Araştırmacı Svetlana Vasilyevna Buzina ve Vasiliy Vyaçeslavoviç Krasiltşikov çalışmalarında dilbilgisi sisteminde fiillerin zengin bir kategoriye girdiğini şöyle ifade etmektedirler:

Fiil, konuşmanın canlı bir parçasıdır ve kullanım sıklığı açısından isimlerden sonra ikinci sırada yer alır. Konuşmanın diğer bölümleriyle karşılaştırıldığında fiil, en zengin gramer kategorilerine sahiptir. İsimler ve sıfatların üç gramer kategorisi (cinsiyet, sayı ve durum) vardır; rakamlar yalnızca bir durum kategorisine sahiptir. Fiilin yedi gramer kategorisi vardır ve bu kategoriler de fiilin gramer formlarının geniş bir sistemini belirler (Buzina & Krasiltşikov, 2019, s. 181).

Cümle içerisindeki hemen hemen bütün öğeler kantitatif olarak sayılabilmektedir. Ayrıca sayı adlarını kendileri de çoğu dilde, nicelik değeriyle ilişkilendirilen kapalı kelime grupları oluşturmaktadır (Bak, 2022, s. 2). Cümlenin öğelerinin sayılmasının yanı sıra, cümlede fiiller ile anlatılan eylemler de nicel olarak değerlendirilebilmektedir. Bu durumdan yola çıkarak anlatılmak istenen; fiillerdeki tekillik veya çoğulluk kavramı ve eylemlerin kendilerinin tekilliği veya çoğulluğu olarak yorumlanmaktadır. Profesör Liliya Dmitriyevna Česnokova'ya göre birçok tanınmış dilbilimcinin çalışmalarında, eylemlerin okunabilirliği ve dolayısıyla fiildeki niceliği, farklı dillerdeki eylemleri ifade eden özel bir kelime grubu olarak belirtilen yöntemleri ele alınmaktadır, ancak Česnokova bu açıklamaların genel nitelikte olduğu savunmaktadır (1992, s. 23).

Rus dilbilimciler arasında, fiil ve fiilimsi gibi sözcüklerin nicel sınıflandırılmasına Viktor Nikolayeviç Migirin (1973), Aleksandr Vasilyeviç İsaçenko (1960), Aleksandr Vladimiroviç Bondarko (1967), Yuri Sergiyeviç Maslov (1980), Natalya Sergeyevna Avilova (1976) vb. pek çok bilim insanı dikkat çekmiştir. Bu alanda daha pek çok çalışma yapıldığı görülmektedir. Özellikle Migirin, eylemlerin okunabilirliği, tek seferli ve çok seferli tekrarlanan fiillerin ve özel niceliksel ifadelerin varlığıyla doğrulanabilir olduğuna; okunabilirlik ve yoğunluk gibi özellikleri, eylem sınıfının sadece bir kısmına kadar uzanabileceğinin altını çizmektedir (1973, s. 151). İsaçenko görünüş açısından fiillerin nicelik anlamları hakkında fiilin sözlüksel ve dilbilgisel özelliklerine dikkat çekmektedir (1960, s. 9).

Rus aspektoloji¹ uzmanı Olga Konstantinovna Grekova fiillerin eylem süreleri ve süreklilikleri hakkında görünüş kategorisi bloğunda, tekrarlama-tek seferlik, süre-anlık gibi karşıt kavramlar inşa edilmiştir. Pragmatik blokta ise zıtlık oluşturma girişimleri açıkça bilinmemektedir. Ancak kendi çalışmasında tartışılan materyalde eylemin geciktirilmesi ve hızlandırılması birbirine karşıt olduğuna dair bir olasılığın önünün açılmasına dikkat çekmektedir (2022, s. 31). Rus dilinde görünüş kategorisinin önemini araştırmacı Tülay Akbaba şu şekilde vurgulamaktadır: "Cümlenin semantik oluşumunun temel unsuru olan aspektolojik anlamlar, Rus dil biliminde dil yetkinliğinin önemli bir bileşeni olarak karşımıza çıkmaktadır" (2023, s. 1129).

Dil sisteminin farklı düzeylerindeki araçları ve ifadenin farklı bölümlerinde uygulanan nicel değerlerin ifadesi üzerindeki etkileri Česnokova'nın (1992) ve Viktor Samuiloviç Hrakovski'nin (1989) çalışmalarında detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Bu çalışmalarda, fiillerin niceliksel anlamlarını, göstergebilim ve sözdizimi özelliklerinin etkileşiminde analizi morfoloji bağlam dışı tutularak yapılmıştır. Česnokova, söz dizimindeki niceliksel ilişkileri analiz ederek "nicelik ilişkisinin ifade edilmesinde sözdizimi araçları sistemine pek çok olgu dahil edilebilir" şeklinde bir sonuca varmaktadır (1992, s. 51).

Nicel ilişkileri ifade etme durumunda fiilin (tüm şahıslara göre çekimi ve mastar hali dahil) en önemli özelliği, sayılabilirlik açısından çok yönlü olmasıdır. Bu durum, fiilin işlevselliğinin aşağıda sunulan üç şekilde ifade edilebileceği gerçeğinde kendini göstermektedir.

¹ Dilbilim, dilde fiil durumu (görüntü) kategorisi, fiillerin görünüş biçimlerini ve anlamlarını inceleyen dil bilgisi çalışma alanı. (<https://kartaslov.ru/значение-слова/аспектология>)

1. Tekil seferli veya çoklu gerçekleştirilen eylemin kendisi: *Atlamak* (*подпрыгнуть*), *uyumak* (*спать*) gibi fiiller tek seferlik eylemi ifade ederken; *zıplamak* (*подпрыгивать*), *çötmek*, *oturmak* (*приседать*) fiilleri tekrarlanan birkaç kez yapılan eylemleri ifade etmek için kullanılır.

2. Eylem gerçekleştirenin tekilliği veya çokluğu: *Zıpladı* (*подпрыгивал*) bir özne ve bir fiil ile gerçekleşen eylemi ifade ederken; *zıpladılar* (*подпрыгивали*) fiili birkaç özne ve bir yüklem ile gerçekleşen eylemi ifade etmek için kullanılmıştır.

3. Eylem nesnelere kümesi veya niceliksel belirsizliği: *Bağlamak*, *birleştirmek* (*соединить*), *ardı ardına örmek* (*перецеловать*) gibi fiillerde eylemin gerçekleşmesi için birkaç nesne gereklidir, *dikmek* (*takım elbiseyi, takım elbiseleri*) – *сшить* (*костюм, костюмы*) eylemi belirsiz sayıda nesne ve bir veya daha çok sayıda nesne ile gerçekleştirilebilir.

Fiillerdeki nicel değerler analiz edilirken, «belirsiz miktar» ve «belirsiz çoğulluk» kavramlarını ayırt etmek gerekmektedir. “Belirsiz miktar – неопределенное количество” nesne sayısının bilinmediği ya da belirsiz bir şey olabileceği bir durumdur. Örneğin; *Bir elma ya da elmaları yemek* (*Съесть яблоко или яблоки*) ve *oğluna ya da oğullarına dikkat etmek* (*заботиться о сыне или о сыновьях*) örneklerinde olduğu gibi, nesne bir tane olabileceği gibi birçok nesne de olabilmektedir. “Belirsiz çoğulluk – неопределенное множество”, sayılabilen nesnelere birden fazla olduğu durumları belirtmek için kullanılmaktadır. Örneğin; *Çok kişiyi örmek* (*перецеловать многих*) cümlesinde *örmek* fiili *ardı ardına örmek*, *yeniden örmek*, *çok kişiyi örmek* (*перецеловать*) gibi anlamlar ile çoğulluk fikrini ortaya çıkarmaktadır.

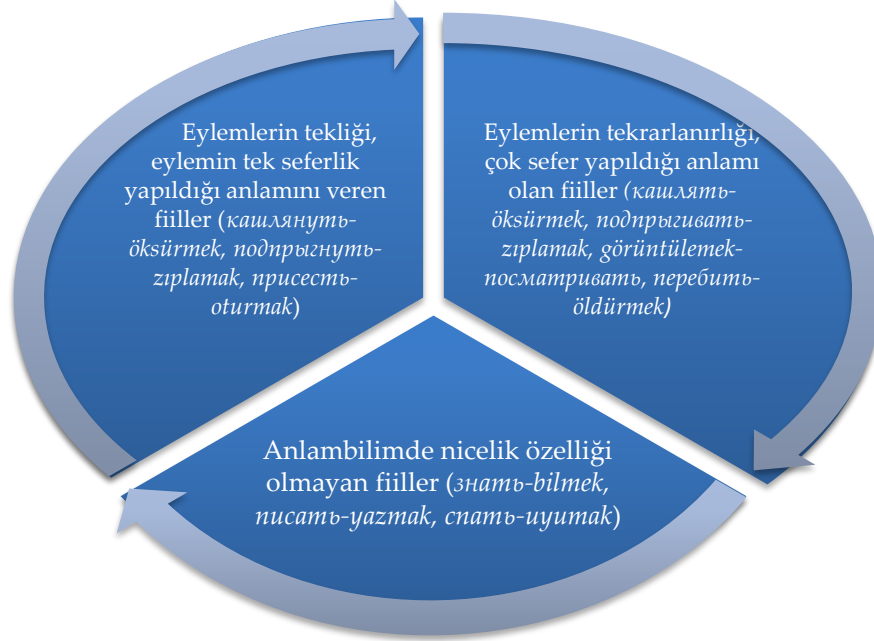
Bu çalışmanın amacı kitle iletişim araçlarında karşılaşılan bazı fiillerin nicelik değerlendirilmesinin yapılmasıdır. Eylemlerde sözü geçen nicelik durumları, tekillik ve çoğulluk gibi kavramlar dilbilimin üç temel aşaması olan leksikoloji, morfoloji ve sentaks düzeylerinde ifade edilebilir. Çalışmanın ana bölümünde ilk olarak fiillerin leksikolojik düzeyde nicel anlamları üzerinde durulacaktır. Daha sonra, mastar halindeki fiiller, şahıslara göre çekimlenip ve belirli bir sırayla ele alınacaktır. Öncelikle, fiillerin geçmiş zamanda çoğul şahıslara göre çekimlenmiş halleri (geçmiş zamanın tekil biçimlerine paralel olarak), daha sonra da şimdiki zaman, gelecek zaman ve bunun yanı sıra emir kipinde ele alınacaktır. Son olarak, fiil çekimleri cümle ve sözcük öbeklerinde incelenecektir. Böylelikle, fiillerin özel niceleyicilerin etkisinin yanı sıra cümle yapısında fiillerin nicelik anlamları üzerindeki etkisi ortaya çıktığı üzerinde durulacaktır. Çalışmanın materyali, Rus kitle iletişim araçlarında (СМИ) karşılaşılan fiillerdir. Söz konusu fiiller “*Bolşoy tolkoviy slovar russkovo yazıka*” (1998) ve kaynakça erişim adresleri verilen online sözlük üzerinden Türkçe çevirileri yapılmıştır. Çözümleme ve analiz yöntemleri kullanılarak fiillerin kantitatif olarak değerlendirilmesi yapılacaktır.

1. FİİLLERDE NİCEL ÖZELLİKLERİN LEKSİKOLOJİK-DİLBİLGİSEL ANALİZİ

Nicel değerleri ifade etmede leksik-dilbilgisel olarak, eylemin tek seferli veya tekrarlanabilirliği (ya da eylemin niceliksel özelliğine dair tam bir belirtinin olmaması) anlamı, fiillerin leksik-dilbilgisel araçlar ile aktarılmaktadır. Fiillerde nicel özellikler belirlenirken eylemin özellikle cümle içerisindeki kullanım durumu önemli rol oynar. Çesnokova'nın (1983) yapmış

olduğu analizin temelini göz önüne alarak, bu çalışmada fiillerin üç temel leksik-semantik grup üzerinden niceliksel anlamları şu şekilde sıralanabilir:

Şekil 1: Çesnokova'nın fiillerin üç temel leksik-semantik grup üzerinden niceliksel anlamlarını gösteren görsel.

Analiz edilen kitle iletişim araçlarında, bazı fiillerin *tek seferlik* (*однократные*) değere sahip olarak bir araya geldiği gözlemlenmiştir. Tek seferlik eylemler - tek seferlik ve anlık eylem anlamı verir: *Atlamak* (*отпрыгнуть*), *sıçramak* (*выплеснуть*) vb (Vagina vd. 2002, s. 278). Bu fiiller tek bir eylemi ifade eder, başka bir deyişle tek seferde gerçekleştirilen ve genellikle anlık bir eylemin ifadesini iletir. Aşağıda verilen cümlede *korkutup kaçırmak* (*спугнуть*) eylemin tek seferde gerçekleştiği vurgulanmaktadır. Bu tür fiillerin, doğrudan bir anlamla kullanıldığında, tekliğin nicelik anlamını gerçekleştirdikleri vurgulanmalıdır ve bu tür fiillerde tek seferlik gerçekleşen eylem anlamı söz konusudur.

Tablo 1. *Korkutup kaçırmak, ortadan kaldırmak* (*спугнуть*) eylemini bildiren fiil kullanımı

Kaynak Metin	Erek Metin
Наиболее радикальные идеи они старались не афишировать, чтобы не <i>спугнуть</i> саму возможность реформ (Алексей Афонский. Шоковый терапевт, lenta.ru.) (дата обращения 16.12.2019).	Reform olasılığını <i>ortadan kaldırmamak</i> (<i>каçırtmamak</i>) için, en radikal fikirlerin duyurmamaya çalıştılar. (Aleksy Afonski. Şokovi terapvti, lenta.ru.) (Erişim tarihi 12/16/2019).

Kitle iletişim araçlarında, tek seferlik anlam içeren fiil yapılarından başka, *hızlı* (*быстро*) ve *güçlü* (*сильно*) anlamını da içeren, yani kısa sürede yoğun bir eylemin gerçekleştirildiğini gösteren fiiller de kullanılmaktadır. Aşağıda verilen cümlelerde eylemin kısa süreli (tek seferli olduğu) olduğu fakat etkisinin yoğun olduğu anlaşılmaktadır. *-Ану(-ану-)* son eki ile tek seferlik eylem

bildiren fiiller yoğunluk, beklenmedik bir durum anlamı ile birleşmektedirler. Bu tür fiiller anlamlı-konuşma dili özelliklerine sahip olup, ifadeyi daha güçlü ve etkili bir biçimde ortaya koyarlar.

Tablo 2. -Ану(-ану-) son eki ile tek seferlik eylem bildiren fiillerin kullanımı

Снимая свою кандидатуру с президентских выборов, Иван Петрович привычно ругнул власть, но так и не разъяснил, на кого же на самом деле в обиде (Ломоносов Сергей. // Труд-7, 2004.03.11).	Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden adaylığını geri çeken İvan Petroviç, yetkilileri sürekli azarladı , ancak gerçekte kime kızgın olduğunu açıklamadı (Lomonosov Sergey, Trud-7, 2004.03.11).
Потом крутанул колесиком мыши, изменил масштаб спутникового снимка (Владимир Мамонтов. Виртуальное кладбище // Известия, 2010.09.06).	Sonra bilgisayar faresinin tekerleğini hareket ettirdi , uydu görüntüsünün ölçeğini değiştirdi. (Vladimir Mamontov, Virtualnoye kladbişe, izvestiya, 2010.09.06)
Намерение губернатора Куйвашева спилить эту «архитектурную доминанту» горного города резануло всех горожан (Вертикаль нашла на башню // Новая газета, 2018.02.11).	Vali Kuyvaşev'in dağ kentinin bu "mimari hakimiyetini" ortadan kaldırma niyeti tüm kasaba hakkında üzgünlük yarattı (Vertikal naşla na başnyu. // Novaya gazeta, 2018.02.11).

C- (s-) ön ekli tek seferlik gerçekleşen eylem anlamını veren fiiller , bir bütünlük içinde eylemin tek seferlik gerçekleştiği anlamını verir. Aşağıda cümlelerde, birinci örnekte sözü edilen durum; bir bütün olarak, tek seferli eylem bildiren fiile örnek gösterilebilir. Ayrıca kitle iletişim araçlarında, ikinci örnekte de gösterilen *kasıtlı bir sıradanlık* anlamını içeren fiillerle de karşılaşmıştır.

Tablo 3. C- (s-) ön ekli tek seferlik gerçekleşen eylem anlamını veren fiillerin kullanımı

С первого раза кнопка не сработала (Газ.«Недвижимость»,02.03. 2011г.)	Düğme ilk seferde çalışmadı (Gaz.«Nedvijimost»,02.03.2011.)
Представители ФСС не прочь спекулировать пособиями по беременности и родам (Газ. «АИФ», №16, 20.04.2011).	SSF temsilcileri, doğum yardımları hakkında spekülasyon yapmaktan çekinmiyor (Gaz. «AIF», №16, 20.04.2011).

Gerçekleştiren eylemin tek seferli olduğunu gösteren u- (y-) önekli *sokmak* (*ужалить*), *batırmak* (*уколоть*), *ısırmak* (*укусить*) gibi fiiller çalışmada aşağıdaki örnekte görülen şekliyle ele alınmıştır.

Tablo 4. U- (y-) önekli fiilin kullanımı

Как грамотно человек, за чьей подписью законопроект о новом порядке расчета больничных и декретных пособий пришел в Думу, увильнул от ответственности!» (Газ. «Московский Комсомолец», № 25628 от 27.04.2011).	Hastalık ve annelik yardımlarının hesaplanmasına ilişkin yeni prosedür yasa tasarısını kendi imzasıyla Duma'ya getiren kişi, ne kadar da akıllıca sorumluluktan kaçmış! (Gaz. «Moskovskiy Komsomolets», № 25628 ot 27.04.2011).
---	--

Rus dili araştırmacısı İldiko Paloşi'ye göre *про* – (*pro-*) ön eki olan bazı fiiller, uzunca bir zamanda ve tek seferlik eylemi ifade eder, yani uzun sürede tek bir seferde gerçekleştirilen eylemi gösterirler (2014, s. 203). Ayrıca; *fıslıdamak* (*прошептать*), *gezmeğe çıkmak* (*прокатиться*), *gıcırdatmak* (*проскрипеть*), *ıslık çalınmak* (*просвистеть*), *çınlatmak* (*прозвонить*), *tırlıdanmak* (*пробормотать*),

uçmak (пролететь) gibi eylemleri örnek göstermek mümkündür. Ele alınan cümlede gerçekleştirilen eylemin tek seferli fakat uzun süren bir eylem olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Про – (pro-) ön eki olan bazı fiillerin kullanımı

Юрий Гагарин взлетел на своём корабле, <i>прокатился</i> вокруг Земли и улетел в Дүnya'nın etrafını <i>dolaştı</i> ve bugüne kadar бесконечность, где и пребывает поныне kaldığı yerden sonsuzluğa uçtu (makale A. (статья А. Проханова «Гагарин — русский Prohanova «Gagarin — russkiy svyatoy», gaz. святой», газ. «Завтра», 13.04.2011 года, № 15 «Zavtra», 13.04.2011 года, № 15 (908)). (908)).

Bondarko, tek seferlik eylem kipinin *вз-/вс-* (*vz- vs-*) ön ekleri ile *-ну-* (*-nu-*) son ekinin birleştirilmesiyle oluşturulmuş bazı fiillere dikkat çekmektedir. Bu fiillere şu örnekleri sunmaktadır: *Nefes almak* (вдохнуть), *hıçkırmak*, *hıçkırarak ağlamak* (всхлипнуть), *ağlamak*, *burnundan solumak* (всхрипнуть), *sallamak*, *çevirmek*, *neşelendirmek* (встряхнуть) v.b. Ancak bazı fiillerin de tek seferlik eylem anlamı bildirirken yanı sıra, ani ve yoğun eylem anlamlarını da içerdiğine dikkat çekilmiştir. Örneğin; *kıkırdamak*, *bağırarak* (взвизгнуть), *irilmek-ürkmek* (вздрызгнуть), *bağırarak*, *çığlık atmak*, *haykırmak* (вскрикнуть) v.b. (1967, s. 25). Ele alınan çalışmada kitle iletişim materyallerinde aşağıda verilen şekilde bir kullanım görmek mümkündür.

Tablo 6. *вз-/вс-* (*vz- vs-*) ön ekleri ile *-ну-* (*-nu-*) son ekinin birleştirilmesiyle oluşturulmuş bazı fiillerin kullanımı

«Все мы родом из Октября!» Именно так <i>воскликнул</i> Михаил Горбачёв в одной из своих бесчисленных речей (Статья В. Бушина «Отравители колодцев». Газ. «Завтра», 20 апреля 2011 года, № 16	Mihail Gorbaçov: " Непимиз Ekimden geliyoruz!" diye sayısız konuşmalarından birinde <i>haykırmıştı</i> (V. Buşin'in "Kuyuları Zehirleyenler" başlıklı makalesi «Zavtra» gazetesi, 20.04. 2011, No:16.)
---	--

Yukarıda sözü edilen fiillere ek olarak başka bir fiil grubu ise « *motive edici, tekrarlayan eylemin gösterildiği fiil*» olarak adlandırılan eylemlerin çoğulluk anlamını veren, sözcük ve gramer anlamlarına sahip olan *-ива-/ва-/а-* (*-iva/-va/-a*) son ekli fiillerdir. Örneğin; *yol üstü uğramak*, *uğramak* (захаживать) fiili kullanımı ile çok sefer tekrarlanan eylemden söz edilmektedir. Verilen örnekteki fiillerin ve benzerlerinin belirgin özelliği, eyleminin birkaç kez tekrarlandığını ifade etmeleridir. Ayrıca bu türdeki bazı fiillerin genel dilbilgisi anlamlarıyla, belirli bir eylemi gerçekleştiren şahıslar grubunu (özne) ve bu eylemlerin gerçekleştirildiği nesnelere kümesini (nesne) gösterme yeteneğine sahip olmalarıdır. Böylelikle bu tür fiiller birden fazla nesne alabilirler. Fiillerin bu özelliğini dikkate alan Çesnokova çalışmasında, fiili gruplar halinde incelemeyi önermiştir. Çok nesneli fiiller (многосубъектные): *Разбежаться- kaçışmak* (farklı yönlere), *переговариваться- farklı kelimeler ve söz öbekleri ile yeniden birine bir şeyler ifade etmek*, *целоваться-öpmek*. Belirsiz özne ve nesneli fiiller: (неопределенно-субъектные и объектные): *Подпрыгивать ,перечитывать-yeniden okumak, tekrar okumak* (1983, s. 82).

Tablo 7. Kitle iletişim araçlarında çok özneli fiiller, belirsiz özne ve nesneli fiillerin kullanımı

Первыми <i>кинулись</i> от него в разные стороны компартии разных стран (Статья В. Бушина	Ondan <i>farklı yönlere kaçan</i> ilk kişiler, farklı ülkelerin Komünist Partileriydi.
---	--

«Отравители колодцев». Газ. «Завтра», 20 апреля 2011 года, № 16).	(V. Buşin'in "Kuyuları Zehirleyenler" başlıklı makalesi «Zavtra» gazetesi, 20.04.2011, No: 16.).
История — не мутное облако тумана, которое по прихоти ветра <i>мечется</i> в разные стороны [статья А. Проханова « Гагарин — русский святой», газ. «Завтра», 13 апреля 2011 года, № 15 (908)].	Tarih, rüzgarın isteğince <i>farklı yönlere savrulan</i> bulanık bir sis bulutu değildir (A. Prohanov'un "Gagarin - Rus azizi" başlıklı makalesi, «Zavtra» gazetesi, 13.04.2011, №15 (908)).
Так, тов. Кононов заметил: "С детским восторгом <i>заглядывать</i> в рот старым рокерам и <i>рассказывать</i> им, как крутил их музыку в обход парткома, это для главы государства унижительно, а для нас смешно" (Статья В. Бушина «Отравители колодцев». Газ. «Завтра», 20 апреля 2011 года, № 16). (Belirsiz özne ve nesnel fiil)	Nitekim yoldaş Kononov şöyle demiştir: "Eski rakçılara çocukça bir hayranlıkla <i>ağızlarının içine bakması</i> ve Parti Komitesini atlayarak müziklerini nasıl çaldığını onlara <i>anlatmaları</i> devlet başkanı için aşağılayıcı, bizim için ise gülünçtür"(V. Buşin'in "Kuyuları Zehirleyenler" başlıklı makalesi. «Zavtra» gazetesi, 20.04.2011, No:16).

Fiillerin niceliksel anlam ifade etme açısından, semantik nicelik özelliği olmayan fiiller *bilmek* (*знать*), *yazmak* (*писатъ*), *uyumak* (*спать*) ve semantik niceliksel özellikleri olan fiiller şeklinde iki gruba ayrıldığını belirtmek mümkündür. İkinci grup olarak belirtilen fiiller, nicel ilişkileri ifade etme açısından, eylemin kendisi tekillik veya çoğulluk anlamını kendisi içerisinde barındırabilir ve bazı eylem kümeleri içerebilir. Örneğin; *zıplamak-atlamak* (*подпрыгнуть*), *azarlamak* (*ругнуть*), *kesmek* (*резануть*) fiilleri tek seferlik eylemlere örnek olarak verilirken; *zıplamak-atlamak* (*подпрыгивать*), *farklı yönlere savrulmak*, *koşuşturmak* (*метаться*) gibi fiiller tekrarlayan eylemlere örnek olarak verilebilir. Kitle iletişim araçlarında her iki gruba ait fiiller ve kullanımları geniş ölçüde görülmektedir.

2. FİİLLERDE NİCEL ÖZELLİKLERİN MORFOLOJİK ANALİZİ

Morfoloji bağlamında fiillerin tekillik durumlarının semantik açıdan daha zengin olduğu görülmektedir. Örneğin, geçmiş zaman tekil şahıs olarak kullanıldıklarında, yalnızca eylem sayısını değil (*bir kez gerçekleştirilen eylem söz konusudur*), aynı zamanda eylemi gerçekleştircisinin de sayısını belirtmektedirler. Aşağıda sunulan kullanımların birincisinde; eylemi gerçekleştirci her biri birer kez olmak üzere toplam iki eylem gerçekleştirmektedir. Geçmiş zamanın çoğul biçiminde, tekil fiiller bir değil, birkaç kişi tarafından gerçekleştirilen birkaç eylemi ifade ederler. Her seferinde aynı eylemi gerçekleştiren (ya da gerçekleştiremeyen) birkaç eylem gerçekleştircisinden söz edilmektedir. Eylemin gerçekleştirci sayısı; ikinci örnekte verildiği üzere belirsiz iken, üçüncü örnekte ise; *patlamak* (*лопнуть*) eyleminin (2,5 milyon kez gerçekleştirilmiştir) gerçekleştirci sayısı kesin olarak belirtilmektedir.

Tablo 8. Eylemin gerçekleştirci sayısı gösterildiği fiillerin kullanımı

1- Но тот вдруг <i>подпрыгнул и толкнул</i> Максима в кусты («Лит. газета», 14 февраля 2010 г.)	Ancak birdenbire Maksim'in üzerine <i>atılıp</i> onu çalılara <i>itti</i> ("Lit. gazeta", 14.02.2010).
---	--

2- Большевики и сталинисты проклятые <i>не тронули их, сохранили</i> , во время войны оберегали мешками с песком: и Медный всадник, и памятник Екатерине, и памятник Николаю Первому (Статья В. Бушина «Отравители колодцев».Газ. «Завтра», 20 апреля 2011 года, № 16)"	Lanet Bolşevikler ve Stalinciler onlara <i>dokunmadılar</i> , tersine savaş sırasında kum torbalarıyla Bronz Atlı heykeli ve Yekaterina ile I. Nikolay'ın anıtlarını <i>korudular</i> (V. Buşin'in "Kuyuları Zehirleyenler" başlıklı makalesi. «Zavtra» gazetesi, 20.04.2011, No:16).
3- 2,5 млн. предпринимателей <i>лопнули</i> от зависти (Газ. «Московский Комсомолец», № 25628 от 27 апреля 2011).	2,5 milyon girişimci kıskançlıktan <i>çatladi</i> («Moskovskiy Komsomolets» gazetesi, No. 25628, 27.04. 2011).

Çok-özneli fiillerde çoğulluk durumu, anlambilime göre cümleye uygun olan kullanım seçilerek verilmektedir. Aşağıda gösterilen örnekte, iki ayrı kişinin iki eylemi gerçekleştirdiği görülmektedir.

Tablo 9. İki ayrı kişinin iki eylemi gerçekleştirdiği fiillerin kullanımı

«...Когда друг с другом <i>встречаются</i> два человека, принадлежащие к двум совершенно различным культурам, совершенно не похожим одна на другую, то каждый из них в психике другого <i>усмотрит</i> и <i>поймет</i> лишь некоторые врожденные черты, а благоприобретенных <i>не поймет</i> и, может быть, <i>не заметит</i> вовсе, ибо в этой области между двумя встретившимися нет ничего общего (Московский Комсомолец № 25628 от 27 апреля 2011 г.).	"...Birbirinden tamamen farklı iki kültüre mensup iki insan <i>karşılaştığında</i> , her biri diğerinin sadece doğuştan gelen bazı özelliklerini <i>görüüp anlayıp</i> sonradan elde edilenleri <i>anlamayacak</i> ve belki de hiç <i>farak etmeyecek</i> , çünkü bu alanda karşılaşanlar arasında hiçbir ortak nokta yok («Moskovskiy Komsomolets» gazetesi, No. 25628, 27.04.2011).
---	---

Çok nesnel fiillerin kullanımında, çoğul veya tekil durumlarının morfolojik biçimleri eylemi gerçekleştirenlerin sayısını göstermektedir ve bu eylemler fiilin sözcük-gramer anlambiliminde olduğu gibi her zaman çok seferli tekrar edilen eylemlerdir. Bu fiillerin çok eylemli anlambilimi, çok sayıda eylem öznesinden ziyade, çok sayıda nesne tarafından belirlenmektedir, yani bu fiiller, potansiyel olarak çoğulluk anlamlarına sahip kelimelerle uyumluluk olasılığını içermektedir. *Zıplamak, atlamak, (подпрыгивать) tekrar etmek (повторять), iç çekmek (вздохнуть)* gibi belirsiz özneli ve çok nesne olabilen fiillerin tekil kullanımları, tekrarlanan eylemin tek bir eylem gerçekleştircisi tarafından yapıldığını göstermektedir. Çoğul biçimi ise hem eylem gerçekleştirenlerinin kümesini hem de eylemlerin kendi kümesinin gösterildiği anlamını vermektedir.

Tablo 10. Çok nesne alan fiillerin kullanımı

Ещё до того, как наши страны <i>обменялись</i> послами, они <i>обменивались</i> товарами (Газ. «АИФ», 2009, №34, с.2).	Devletlerimiz elçi <i>mübadelesinden</i> önce bile mal <i>takasında bulunuyordu</i> (AIF Gazetesi, 2009, No.34, s.2).
Федотов — довольно распространенная фамилия, я <i>встречал</i> её в жизни не раз (В.	Fedotov oldukça yaygın bir soyadı, hayatımda pek çok bu soyadıyla <i>karşılaştım</i> (V. Buşin

Бушин «Отравители колодцев». Газ. «Завтра», 20 апреля 2011 года, № 16).	“Kuyuları Zehirleyenler”. «Zavtra» gazetesi, 20.04.2011, No: 16).
«Правозащитники» <i>пытаются</i> превратить отечественную историю в кич (В. Бушин «Отравители колодцев». Газ. «Завтра», 20 апреля 2011 года, № 16).	"İnsan hakları savunucuları" vatan tarihini ucuz zevksizliğe dönüştürmeye <i>çalışıyorlar</i> (V. Buşin "Kuyuları Zehirleyenler". «Zavtra» gazetesi, 20.04.2011, No: 16).

Nicel semantiği açıklanmamış *bilmek* (знать), *sevmek* (любить), *gitmek* (ехать) vb. gibi fiiller morfolojik olarak bir dizi eylem gerçekleştirildiği anlamını verirler. Örneğin; *знали-bildiler*, *знают-biliyorlar* gibi. Tablo 11' de verilen örneklerinden ilkinde eylem kümesi belirsiz olabilirken; ikinci örnekte görüldüğü üzere eylem kümesi belirli olabilmektedir.

Tablo 11. Nicel semantiği açıklanmamış bazı fiillerin kullanımı

1-Сотрудники ФСС выполняют ряд государственных функций — к примеру, <i>выдают</i> родовые сертификаты (Газ. «АИФ», №16_от 20 марта 2011 года)	Sosyal Sigortalar Fonu (FSS) çalışanları, bir dizi kamu hizmeti görevini yerine getirirler, örneğin; doğum belgesi <i>vermektedirler</i> («AIF» gazetesi, No:16, 20 .03.2011).
2-Уж о каких там правах и свободах можно говорить в крепостнической России при Петре и Екатерине! Эти двое больше <i>порубили</i> голов, чем другие правители (В. Бушин «Отравители колодцев». Газ. «Завтра», 20 апреля 2011 года, № 16)	Petro ve Yekaterina dönemindeki Rusya'nın serfliğinde, hangi hak ve özgürlüklerden bahsedebiliriz! Bu ikisi, diğer hükümdarlardan daha fazla <i>baş kestiler</i> (V. Buşin, "Kuyuları Zehirleyenler", «Zavtra» gazetesi, 20.04. 2011, No:16).

Araştırmacı Vadim Viktoroviç Dyaçkov ve Mariya Olegovna Strigina çalışmalarında, çoğulluk göstergelerin anlamını açıklamak için, eylemin yoğunluğu, bireysel olaylar arasındaki aralıkların niteliği gibi parametreler önemli olduğuna da vurgu yapmaktadır (Dyaçkov & Strigina,2020, s.423). Eylemlerin niceliksel değerlendirilmesinde çoğulluk durumu bazı nüanslar ile ortaya çıkarılabilir. Çoğulluk çerçevesinde teklik ve çokluk anlamları ayırt edilir, burada tekrarların düzenliliğine/düzensizliğine bağlı olarak daha ince değerler ayırt edilir (Maslov, 2004, ss. 305–307). Eylemlerdeki çoğulluk büyük ölçüde yer ve zamana bağlı olarak birbirinden ayrı olabilir. Bu durum zaman zaman gerçekleştirilen, tezahür halindeki eylemin uzun aralıklı ve yumuşatılmış bir fiili ifade eden aralıklı-hafifletici bir eylem tarzıdır. Eylemin kesintili ve eksik olması *no-* (*po-*) ön eki ile düzensiz çok seferli oluşu ve tekrar eden yapısı ise *-ыва-/ива-,ва-* (*-ива-/ива-, -ва-*) son eki ile gösterilmektedir. *Побаливать* (hafif ağrıtmak, ara sıra rahatsızlanmak), *поглядывать* (gözetlemek, ara ara bakmak), *попивать* (ara ara içmek), *похваивать* (ara ara övmek), *поговаривать* (ara ara konuşmak), *покашливать* (ara ara öksürmek) v.b. gibi fiiller örnek olarak verilebilir. Aşağıda verilen örnekte *заверить* (garanti etmek,tastik etmek) eyleminde, birçok eşzamanlı eylem anlamı vardır ve zamansal ayrıklıkla aynı anda kendini gösterebilen uzamsal ayrıklık göstergesi de vardır.

Tablo 12. Yer ve zamana bağlı olarak eylemlerdeki çoğulluk durumunu gösteren bazı fiillerin kullanımı

Они успели сделать несколько копий и <i>заверили</i> их в установленном законом	Birkaç kopya çıkarmaya ve bunları yasada öngörülen şekilde <i>tasdik ettiler</i> . («Moskovskiy
---	---

порядке (Газ. «Московский Комсомолец», № Komsomolets» gazasetisi, No. 25628, 27 Nisan 25628 от 27 апреля 2011 года). 2011).

Zaman açısından düzenlenmemiş eylemleri ifade eden fiillerin varlığından söz edilmektedir. Araştırmacı Özlem Ünsal çalışmasında “eşzamanlılık” olgusu çoğunlukla eylemin tamamlanmamışlığını gösteren bitmemiş, görünüşlü fiillere özgü olduğunu ve bir eylem gerçekleşirken aynı zaman diliminde bir başka eylem ya da eylemlerin gerçekleşiyor olması sıkça karşılaşılan bir durum olduğuna dikkat çekmektedir (2020, s. 832). Eylemlerden bazıları sırayla gerçekleştirilirken, bazıları ise eşzamanlı olarak ve böylece farklı mekanlarda, noktalarda gerçekleştirilir. Bu eylemler *dağıtıcı, geçişken, bir noktadan bir noktaya anlamı veren eylem* kipinin fiilleridir, *пере-(pere) ve no-(po)* örneklerinin yardımıyla oluşturulurlar. Sıklıkla karşılaşılan bazı örnekler şöyle verilebilir: *Yeniden okumak (перечитать), kesmek, doğramak (порубить), peşi sıra açmak (пооткрыть), içeri girmek (дışarda kimsenin kalmaması anlamını verir) (новыйти), kovmak, ard arda kovmak, çıkarmak (повыгонять)* anlamını vermektedir.

Tablo 13. Yer ve zamana bağlı olarak eylemlerdeki çoğulluk durumunu gösteren bazı fiillerin kullanımı

<p>А сколько эти помазанники Божьи, наплевав на права человека, под сладкий благовест кроваво подавили разных бунтов: стрелецких, медных, холерных, картофельных... (В. Бушин «Отравители колодцев». Газ. «Завтра», 20 апреля 2011 года, № 16).</p>	<p>Tanrı'nın mesh ettiği bu insanlardan kaç çeşitli: Streltsyler, bakır, kolera, patates isyanları gibi ayaklanmaların kanlı bir şekilde bastırılmasının tatlı kutsaması altında insan haklarını görmezden geliyordu... (V. Buşin "Kuyuları Zehirleyenler", «Zavtra» gazetesi, 20 Nisan 2011, No. 16).</p>
--	---

Fiillerde zaman ve konuma göre ortaya çıkan nicelik kategorisinin iç anlamsal yapısı, fiilin aspektolojik özelliğinin ve morfolojik sayı kategorisinin etkileşimi ile belirlenmektedir. Leksik-dilbilgisel düzeyde nicel anlamlar taşımayan fiiller, morfolojik düzeyde nicel anlam ifade etme yeteneğine sahip olabilirler. Çoğul biçim, fiilin leksik-dilbilgisel özelliklerine bakılmaksızın, düzenli olarak birçok nesneyi ve birçok eylemi ifade eder. Tekil biçim, eylemin bir gerçekleştirici tarafından yerine getirildiği ve eylemin bir veya birkaç kez zamansal bir sırada gerçekleştirildiği (zamansal ayrıklık) anlamına gelir. Tekil biçim, bir eylemin yalnızca tek fiiller için bir kez gerçekleştirildiğini açıkça gösterir, birden fazla fiil için bu biçim niceliksel olarak belirsiz hale gelir. Tekil ve çoğul biçimlerin zıtlığı, dilde eylemlerin *bir-bir değil (одно- не одно)* ve onların gerçekleştiricilerinin *bir- bir değil (одно- не одно)* nicel karşıtlığını yansıtmayı amaçlamaktadır. Araştırmacı Yelena İvanovna Litnevskaya ve Valeriya Aleksandra Bagryantseva'ya göre sayı kategorisi, mastar ve ulaçlar haricinde tüm fiillerde bulunan morfolojik bir özelliktir. Fiil sayısı, fiilleri bir isim veya zamirle koordine etmeye yarar: *Bir kişi geldi- insanlar geldi (Пришел человек — Пришли-и люди)*. Cümle ana öğelerinin sadece birinin olduğu cümlelerde (özne veya yüklem) fiilin çoğul kullanımı, öznenin belirsizliğini gösterir: *Karı çalınır (В дверь стучат)*. Fiilin tekil kullanımı ise, öznesiz cümle göstergesidir: *Ürperiyorum (Меня знобит)* (Litnevskaya & Bagryantseva, 2006, s. 374).

Sayıların morfolojik yapısı, sayılar ve eylemler arasındaki şu durumları belirleyemeye olanak sağlamaktadır:

1. Eylem gerçekleştiricinin kullanılan fiilden yola çıkarak eylemin tekil seferli veya çok kez tekrarlanan olduğunu. Örneğin; (*atladı-подпрыгивал* - bir özne bir eylemi gerçekleştirdi, *sıçradılar-подпрыгивали* - birkaç özne bir eylemi gerçekleştirdi).

2-Eylemlerin nesne sayısının çokluğu veya niceliksel belirsizliğini gibi durumları belirlemeye yönelik olduğunu. *Объединил-birleştirdi*, *перепишут-yeniden yazdılar* örneğinde görüldüğü üzere birkaç nesne gerekli iken; *связал-ördü* (*носок, носки- çorap*) örneğinde belirli sayıda nesne gereklidir. Bu tür kullanımlarda sadece bir nesne gerekli olabilirken, birkaç tane nesne de gerekli olabileceği görülmüştür.

Fiillerde nicel değerlendirmede morfolojik bağlam, nicel özelliklerin sayı kategorisine göre belirlenmesiyle yapılmıştır. Fakat şunu belirtmek gerekmektedir; nicel özellikler yalnızca sayı kategorisini değil, aynı zamanda başka kategorilerle de ilişkilendirilen değerler ile nicel ilişkilerin özelliklerini etkileyebilir.

3. FİİLLERDE NİCEL ÖZELLİKLERİN SENTAKSİS ANALİZİ

Sözdizim aşamasında cümle ve söz öbeklerin yapısında, fiil biçimleri özel niceleyiciler olarak kabul edilmektedir. Cümle, kendi yapısı içerisinde bulundurduğu fiillerin nicel anlamlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu durumda fiil biçimlerinin niceliksel bir anlam inceliği veya fiil biçimlerinin anlamlarında bir değişikliğin olduğu duruma işaret etmektedir. Sözdiziminde fiillerin nicel özellikleri belirlenirken iki şekilde açıklama yapılabilir: Birincisi, fiillerin özne ve nesnelere nicel özelliklerini açıklayarak gerçekleştirilen eylem sayısının netleştirilmesi, ikinci olarak ise fiilin kendi sayısının netleştirilmesi. Nicel-nominal birleşimlere sahip fiil yapıları kullanırken, nicel anlamlar (*nicel bir kesinlik durumu mevcuttur*) verilen örnekte görüldüğü üzere eylemi gerçekleştiren şahıs sayısı kadar eyleminde olduğu durum söz konusudur.

Tablo 14. Eylemi gerçekleştiren şahıs sayısı kadar eylemin de olduğunu gösteren fiil kullanımı

Правда, если все 30 тыс. человек вдруг захотят в Москву - денег понадобится вагон (Газ. «АИФ», №16 от 20 марта 2011 года).	Gerçekten 30 bin kişinin hepsi birden Moskova'ya gitmek isterse bir araba dolu paraya ihtiyaç olacak («AIF» gazetesi, No:16, 20 03.2011).
---	---

Kantitatif kesinlik, fiil biçimlerinin nicel ve birliktelik anlamlarında kullanıldıklarında kendini daha açık bir şekilde göstermektedir. Aşağıda verilen örnekte *susmak (sessizlik) молчат* durumu, aynı anda iki öznenin aynı eylemi gerçekleştirdiği görülmektedir.

Tablo 15. *Susmak (sessizlik) молчат* fiilinin kullanımı

Я и мой собеседник молчали... (Газ. «АИФ», №16 от 20 марта 2011 года).	Muhatabımla susuyorduk... (AIF gazetesi, No:16, 20.03. 2011).
---	--

Fiiller, nicel zarflar veya nicel söz öbekleri ile birleştirildiğinde, doğrudan eylem sayısı açıklığa kavuşturulur (fiillerin özne ve nesnelere nicel anlamlarının etkisi dışında). Aşağıda verilen örnekte görüldüğü üzere, anlamı belirli bir miktar olan kelimeleri kullanırken, eylem sayısı bellidir. Diğer bir yandan, eğer cümlelerde ikinci kullanımda görüldüğü üzere, belirsiz bir sayı anlamına gelen kelimeler kullanılırsa, eylemlerin sayısı da belirsiz veya yaklaşık bir anlam içerir.

Tablo 16. Anlamı belirli bir miktar olan kelimeleri kullanırken, eylem sayısı belli olduğu fiillerin kullanımı

1- А может быть, он (управляющий класс) просто вторично ошибся: ведь, освободившись от государства, он <i>освободился и от части государственных аналитических возможностей</i> . Впервые мы <i>увиделись</i> в Москве в 1962 году (Газ. «Завтра» от 20 апреля 2011 года, № 16 (909)).	Ya da belki o (yönetim sınıfı) basitçe ikinci bir hata yapmıştır: Sonuçta kendisini devletten kurtararak, <i>devletin analitik yeteneklerinin bir kısmından da kurtulmuştur</i> . Birbirimizi ilk kez 1962 yılında Moskova'da <i>gördük</i> («Zavtra» gazetesi, 20.03.2011, No:16 (909)).
2- «Сколько денег теряет Россия на арабских революциях?» (Газ. «АИФ», №16 от 20 марта 2011 года); <i>Раз-два</i> менял работу? (Газ. «Московский Комсомолец» № 25628 от 27 апреля 2011).	"Rusya, Arap devrimlerinde <i>ne kadar para kaybediyor?</i> "(AIF gazetesi, No: 16, 20.03.2011); <i>Bir-iki kez</i> iş değiştirdiniz mi? («Moskovskiy Komsomolets» gazetesi, No:25628, 27.04.2011).

Eylemlerin niceliksel anlamlarını belirlerken, (*один раз (раз)- (bir kez (bir), два раза-iki kez, пять раз-beş kez, сорок раз-kırk kez, сто раз -yüz kez vb.*) gibi belirli nicel sayılar ve (*в первый раз- ilk kez, во второй раз- ikinci kez v.b.*) gibi sıra sayı belirten söz öbekleri kullanılmakta ve böylece eylemin nicel değerine ulaşılmaktadır.

Tablo 17. Anlamı belirli bir miktar olan kelimeleri kullanırken, eylem sayısı belli olduğu fiillerin kullanımı

a) Çok kez gerçekleştirilen fiillerde (tekrarlanan fiillerde) miktar belirtmesiyle nicel anlamı belirginleştirilir.	А как только Майкл Федотов занял там кабинет, ему <i>два раза бросали</i> в окно не то дохлую кошку, не то гранату. (Газ. «Завтра» от 20 апреля 2011 года, № 16 (909))	Michael Fedotov orada bir ofis tutar tutmaz ya ölü bir kedi ya da el bombası <i>iki kez</i> pencereden <i>içeri atmışlardı</i> . («Zavtra» gazetesi, 20.04 .2011, No:16 (909)).
b) Niceliksel anlamları olmayan fiillere miktar belirtmesiyle niceliksel anlamlar kazandırılır.	Никишка <i>объявил: "Тридцать лет мы жили под гнётом тирана"</i> (Газ. «Завтра» от 20 апреля 2011 года, № 16 (909))	Nikiška: " <i>Otuz yıl</i> boyunca tiranın baskısı altında <i>yaşıyorduk</i> " diye açıklamış, «Zavtra» gazetesi, 20.04. 2011, No:16 (909)).
c) Tek seferlik bir fiilin miktar belirtmesiyle niceliksel özelliği değişir (ya belirli bir dizi eylem belirtilir)	<i>пять раз пролететь, много раз пролететь</i>	<i>Beş kez uçmak</i> , ya da belirsiz bir eylem <i>birçok kez uçmak</i> .

Kitle basın araçlarında sıklıkla eylemlerin nicel değerlerini belirtmek ve aynı zamanda bir eylemin tekrarını ve düzenliliğini (tekrar aralıkları) göstermek için; *yıllık (ежегодно), haftalık (еженедельно), günlük (повседневно), düzenli olarak (регулярно), yerinde, zamanında (повсеместно),*

yerinde, zamanında (повсюду), her yıl (каждый год), her saat (каждый час), her dakika (каждая минута) vb. gibi nicel-nitel zarflar ve bazı söz öbekleri kullanılmaktadır.

Tablo 18. Anlamı belirli bir miktar olan kelimeleri kullanırken, eylem sayısı belli olduğu fiillerin kullanımı

Совещания в Белом доме <i>проходят</i> чуть ли не в <i>ежедневном</i> режиме (Московский Комсомолец № 25628" от 27 апреля 2011 года).	Beyaz Saray'daki toplantılar hemen hemen <i>her gün yapılmaktadır</i> («Moskovskiy Komsomolets», No. 25628, 27.04.2011).
---	--

Sözcük yapılarının nicel anlamındaki değişiklikler, cümlelerin belirli semantik etkisi ile meydana gelebilir. Tek öğeli belirsiz özneli cümlelerde, fiillerin çoğul hali nicel zıtlık *bir (один), çok (много)* gibi sözcükler ile ayırt edilme yeteneğini kaybetmektedir. Yüklemi, fiilin emir kipi çoğul hali ile ifade edilen belirli özneli cümlelerde yüklem, eylem gerçekleştirici sayısını ve eylem sayısını ayırt etme yeteneğini de kaybetmektedir. Anlam kaymaları, bir kişiye atıfta bulunurken, fiilin çoğul halinin ve ikinci çoğul şahsın şahıs zamirinin kullanıldığı bir nezaket biçiminin etkisi altında meydana gelir.

Tablo 19. Anlamı belirli bir miktar olan kelimeleri kullanırken, eylem sayısı belli olduğu fiillerin kullanımı

Не забудьте сделать несколько копий и заверить их в установленном порядке (Московский Комсомолец № 25628 от 27 апреля 2011 года).	<i>Birkaç kopya çıkarmayı</i> ve bunları yasada öngörülen şekilde <i>tasdik etmeyi unutmayın</i> («Moskovskiy Komsomolets» No:25628, 27.04.2011).
---	---

Sözdizimi bağlamında ele alınan fiillerden görüldüğü üzere, sözdizimi araçları eylemlerin niceliksel değerleri üzerinde önemli rol oynamaktadır. Bu araçlar, fiilin ilk (sözcük-gramer) anlamını değiştirebilir, mevcut süresiz nicel anlamları belirleyebilir (açıklığa kavuşturabilir) ya da eylemlerin özelliklerine nicel anlamlar katabilir.

SONUÇ

Nicelik durumu dile büyük ölçüde yansımaktadır ve dilbilgisinde farklı alt birimlerde önemli ölçüde görülmektedir. Ancak fiillerdeki nicel değer, en tutarlı bir şekilde leksik, morfolojik ve sentaks gibi dilbilgisi birimlerinde görülmektedir. Fiil, hem eylemin kendisini hem de eylemin gerçekleştiricisini ve nesnesini belirtmektedir. Kitle iletişim araçlarında genellikle eylemlerin tekilliğini veya çokluğunu, eylem gerçekleştiricilerin tekilliğini veya çokluğunu, eylem nesnelerinin çokluğunu veya niceliksel kesinliğini/belirsizliğini ifade eden fiil biçimlerini kullanılmıştır.

Çalışmanın ilk aşamasında fiillerin sözlük düzeyindeki niceliksel anlamları belirlenmiş, bunun için fiiller bağlam dışı mastar halde ele alınmıştır. İncelenen materyalde tekillik (tek) anlamı taşıyan fiiller şu şekilde yer almaktadır:

1. Karmaşık anlamı olmayan tek seferlik eylem anlamı veren fiiller;

2."Kısa zaman içinde yoğun bir eylem gerçekleştirme" anlamının eklenmesiyle elde edilen yeni bir anlam içeren fiiller;

3. Yoğunluk, beklenmedik bir anda (sürpriz) katma değeri eklenmesiyle elde edilen anlamı içeren fiiller;

4. Ayrı aşamalara bölünmemiş ek bir eylem seme ile elde edilen anlamı içeren fiiller;

5. Genişletilmiş eylem süresi ile elde edilen anlamı içeren fiiller.

Kitle iletişim araçlarında, nicel açıdan çokluk anlamı veren fiiller tek anlam taşıyan fiillere nazaran daha az karşımıza çıkmıştır ve bu tür fiiller a) çok nesneli fiiller, b) belirsiz-nesne ve özneli fiiller olmak üzere çalışmada iki şekilde analiz edilmiştir.

Çalışmanın ikinci aşamasında, fiillerin şahıslara göre çekimlenmiş biçimleri, çoğul geçmiş zaman (tekilin geçmiş zaman biçimlerine paralel olarak), şimdiki ve gelecek zamanların şahıslara göre çekimlenmiş halleri ve ayrıca fiillerin emir kiplerindeki kullanımları ele alınmıştır. Ele alınan fiil biçimleri, fiillerin niceliksel ilişkilerini etkilediği açık şekilde görülmüştür.

Çoğul yapı, fiilin sözcük ve dilbilgisi özelliklerine bakılmaksızın düzenli olarak birçok nesneyi ve birçok eylemi ifade ettiği görülmektedir. Tekil biçim, eylemin bir gerçekleştirici tarafından yapıldığı ve eylemin bir veya birkaç zamansal sırayla gerçekleştirildiğini (zamansal ayrıklık) göstermektedir. Tekil biçim, bir eylemin yalnızca tek seferli fiiller için bir kez gerçekleştirildiğini gösterirken, birden fazla fiil için bu biçim niceliksel olarak belirsizdir. Tekil ve çoğul biçimlerin zıtlığı, dilde eylemlerin (*bir- bir değil один-не один*) ve onların gerçekleştiricilerinin (*bir-bir değil один-не один*) nicel karşıtlığını yansıtmayı amaçlamaktadır. Yalnızca sayı kategorisiyle değil, aynı zamanda başka kategorilerle de ilişkilendirilen bu değerleri, nicel ilişkilerin özelliklerini etkileyebilir.

Çalışmanın üçüncü aşamasında fiil biçimleri cümle ve söz öbeklerin yapılarında ele alınmış ve özel nicelik belirteçlerinin yanı sıra cümle yapısının kendisinin fiillerin nicelik anlamları üzerindeki etkisi açığa çıkarılmıştır. Nicel-nominal birleşimler ile fiil çekimleri kullanıldığında, bu koordineli birleşimler, nicel anlamlar ve nicel açıklama sunmaktadırlar. Özel nicel zarflara veya nicel birleşimlere sahip fiiller kullanıldığında, doğrudan eylem sayısı açıklığa kavuşturulur (öznelerin ve eylem nesnelere nicel değerlerinin etkisi dışında). Anlamı belirli sayıda eylem olan sözcükler kullanıldığında eylem sayısı kesin, belirsiz sayı anlamındaki sözcükler kullanıldığında ise eylem sayısı belirsiz veya yaklaşıktır. Eylemlerin nicel anlamlarını belirtmek için özel nicel (*bir (bir), iki kez, beş kez, kırk kez, yüz kez vb.*) ve sıralı (*birinci kez, ikinci kez vb.*) birleşimler kullanılmaktadır. Böylelikle;

a) birden çok fiilin nicel anlamı belirlenmiştir.

b) kantitatif değere sahip olmayan fiilin nicel semantiği gösterilmiştir.

c) tek seferli fiilin kantitatif özelliklerinin değişebildiği belirlenmiştir.

Kitle iletişim araçlarında sıklıkla eylemlerin nicel değerlerini belirtmek için, nicel-nitel zarflar ve birleşimler kullanılarak bir eylemin tekrarını ve düzenliliğini de göstermektedir.

KAYNAKÇA

Akbaba, T. (2023). Rus Dilinde Fiilerim Görünüş Kategorisi Üzerine Konu Anlatım ve Araştırma Önerileri. *Söylem Filoloji Dergisi*, (8 (3)), 1127-1141.

- Bak, H. (2022). Rus Dilinde Nicel Sayı Adları ve Mecaz Anlamları Üzerine Bir İnceleme. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (29), 1-19. <https://doi.org/10.56597/kausbed.1064670>
- Bondarko, A. V. (1967). *Russkiy glagol: Posobiye dlya studentov i učiteley*. Leningrad: Prozveşeniye.
- Buzina, S. V., & Krasilşikov, V. V. (2019). Osobennosti upotrebleniya glagolov i imen sushchestvitelnih v publiçnih vıstupleniyah V. V. Putina 2013, 2015 godov. *Filologiya: nauçniye issledovaniya*, (2), 179-188.
- Brizgunova, Ye. A. (2008) Svyaz vnutrennih zakonov yazıka s normoy ustnoy i pismennoy reçi. *Yazık sredstvı massovoy informatsii (red. M. N. Volodinoy)* Moskva: Akademiçeskiy proyekt; Alma Mater, 329–336.
- Çesnokova, L. D. (1983). Virajeniye kategorii koliçestva glagolnımi formami russkovo yazıka. *Voprosı yazıkoznaniya*, (6), 82-90.
- Çesnokova, L. D. (1992). *Kategoriya koliçestva i sposobi yiye virajeniya v sovremennom russkom yazıke*. Taganrog: Taganrogskogo gos. ped. in-ta.
- Dyaçkov , V.V. & Strigina M. O. (2020). Semantiçeskiye i sintaksiçeskiye svoystva pokazateley glagolnoy mnojestvennosti v gornomariyskom yazıke*. *Acta Linguistica Petropolitana*. Vol. 16.2. s. 420–452 DOI 10.30842/alp2306573716215
- Erdoğan, H. A. (2020). Kitle İletişim Araçları Fonksiyonları ve Televizyonun Görünmeyen Yüzü. *Kesit Akademi Dergisi*, (6(23)), 96-109. <https://doi.org/DOI: 10.29228/kesit.43000>
- Grekova, O. K. (2022). Integratsionnaya funktsiya russkogo glagol'nogo vida. Retardatsiya i akseleratsiya deystviya (v aspekte obucheniya russkomu yazıku kak inostrannomu). *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta*, (6 (224)), 26-33.
- Hrakovskii V.S. (1989). Semantiçeskiye tipı mnojestva situatsii i ih yestestvennaya klassifikatsiya, Red. Hrakovskii V.S. Tipologiya iterativnih konstruksii. Nauka: Leningrad, 5-53
- İsaçenko, A. V. (1960). *Grammatiçeskiı stroi russkovo yazıka v sopostavlenii so slovatskim. Morfologiya (T.II)*. Bratislava: Slovatskaya Akad. Nauk.
- Kuznetsov, S. A. (Ed.). (1998). *Bolşoy tolkovıy slovar russkovo yazıka (1998) A-YA*. Sankt-Peterburg: Norint.
- Litnevskaya, Ye. İ., & Bagryantseva, V. A. (2006). *Metodika prepodavaniya russkovo yazıka v sredney şkole: Uçebnoye posobiye dlya studentov vişih uçebnih zavedeniy*. Moskva: Akademiçeskiy proyekt.
- Maslov, Y. S. (2004). *Aspektologiya. Obşeye yazıkoznaniye. Izbranniye trudi*. Moskva: Yazıki slavyanskih kultur.
- Migirin, V. N. (1973). *Yazık kak sistema kategoriy otobrajeniya*. Kişinev: Kişinev Ştiintsa yayınları.
- Paloşi, İ. (2014). K osnovnum voprosam o kategorii sposoba glagolnogo deystviya v russkom yazıke. *International Journal of Slavic Studies*, 3(2), 194-208.
- Şeyhi, H. G. (2016). Statisticheskii analiz upotrebleniya glagolov reçi zayavit – zayavlyat v novstnih tekstah elektronnih smi. *uçeniye zapiski kazanskogo universiteta seriya gumanitarnyye nauki*, (158(5)), 1359-1365.

- Ünsal, Ö. (2020). Rusçada fiillerin görünüş kategorisine özgü semantik işaretler. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Dergisi*, (21), 823-836,. <https://doi.org/10.29000/rumelide.835795>
- Vagina, N.S. vd. (2002). *Sovremennyy russkiy yazık: Uçebnik / Pod redaksiyey N.S. Valgina*, 6-ye izd., pererab. i dop. - Moskva: Logos.

Online Sözlükler

- 1- <https://gramota.ru/poisk?query=перечеловать&mode=all>
- 2- <https://demek.ru>

Prof. Dr. Soner Akpınar

**ÇAĞDAŞ
TÜRK ROMANINDA
6-7 EYLÜL OLAYLARI**

Rumlar Etnisite ve Kimlik

Günce Yayınları

MUNİS FAİK OZANSOY

Yaşamı, Yapıtları, Sanatı

H. Yasemin Mumcu

Günce Yayınları

FAİK ÂLİ OZANSOY

YAŞAM ÖYKÜSÜ, YAPITLARI VE ŞAIRLİĞİ

DOÇ. DR. SEVİM KARABELA ŞERMET

Günce Yayınları

Başka Bir Tarih Hayal Etmek

**TÜRK EDEBİYATINDA
ÜKRONYA**

MURAT GÜR

Günce Yayınları